

o **Muuttuva työelämä**

Tervetuloa kuuntelemaan Tietoisempia alavalintoja –podcastia. Tämän jakson aiheena on muuttuva työelämä. Jakso alkaa alustuksella, jonka jälkeen seuraa aiheeseen liittyvä tehtävä.

Ympäröivä yhteiskunta ja aika vaikuttavat siihen, millaisia olemme ja millaisia mahdollisuuksia meillä on. Perinteisessä sääty-yhteiskunnassa 1800-luvulla valintamahdollisuuksia oli todellisuudessa vähän ja perhe määritteli vahvasti sen, keitä olimme ja millaista työtä teimme. Myöhemmin naisten lähtiessä suurin määrin ansiotyöhön 1960- ja 70-luvuilla, he työllistyivät pääasiassa kasvatukseen, hoiva- ja palvelualoille, sillä näillä aloilla oli työvoimalle tarve ja ne nähtiin sopiviksi naiselle. Työelämä ja alat muuttuvat, esimerkiksi ennen miesvaltaisesta eläinlääkärin ammatista on tullut naisvaltainen. Koodaus oli alkujaan naisten työ, mutta nykyään IT-ala on miesvaltainen. Yhteiskuntatieteilijä viettää usein päivän koneen ääressä siinä missä IT-alan osaajakin. Konetekniikka ei tarkoita työskentelyä likaisella ja pimeällä konepajalla vaan monilta osin siistiä sisätyötä, työkavereina tietokoneet, automatiikka ja robotit. Vuorovaikutustaitojen osaaminen korostuu tulevaisuuden työelämässä, aina tutkijan työstä insinöörin tehtäviin. Vaikka ammatteja ei ole rajattu sukupuolen mukaan, vielä tänäkin päivänä perhetausta ja sukupuoli vaikuttavat siihen, millaisia alavalintoja teemme. Vanhempien työssäkäynti ja koulutustausta heijastuvat siihen, mitä aloja nuoret nimeävät kiinnostaviksi. Alojen sukupuolittuminen tapahtuu erityisesti peruskoulusta toiselle asteella siirryttäessä. Omia valintojaan on tärkeä tarkastella kriittisesti.

Tämän podcastin tehtävässä mietitkin omia ammattivaihtoehtojasi. Ota itsellesi koneen tai puhelimen muistio tai paperia ja kynä. Kirjaa ylös kaikki ammatit, joita olet itsellesi ajatellut. Kun lista on valmis, tarkastele näitä ammatteja: Mielletäänkö ne tyypillisesti naisten tai miesten aloiksi? Miksi? Oletko ajatellut sellaisiakin aloja, jotka ovat tällä hetkellä sukupuolellesi epätyypillisiä?

o **Normit**

Tervetuloa kuuntelemaan Tietoisempia alavalintoja –podcastia. Tämän jakson aiheena ovat Normit eli kirjoittamattomat säännöt. Jakso alkaa alustuksella, jonka jälkeen seuraa aiheeseen liittyvä tehtävä.

Identiteettimme rakentuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja toimiessamme erilaisissa ryhmissä. Kokemukseen siitä, millainen olet, vaikuttaa palaute, ja tunnustus, joita saat ryhmien ja yhteisöjen muilta jäseniltä. Sosiaaliseen puoleemme liittyy halu miellyttää muita, tulla huomioiduksi ja arvostetuksi sekä kuulua joukkoon. Ryhmien sosiaaliset normit eli kirjoittamattomat säännöt ohjaavat meitä määrittelemällä sitä, millaista käyttäytymistä, valintoja ja ulkonäköä pidetään normaalina ja hyväksyttävänä. Jotkut normit eroavat sukupuolen mukaan, esimerkiksi se, millaista käytöstä odotetaan. Tunteita näyttävä mies saattaa edelleen kohdata ihmettelyä. Toisaalta ”pojat on poikia” sanonnan varjolla hyväksytään pojilta erilaista käytöstä kuin tytöiltä. Tyttöihin verrattuna pojille ei ole sosiaalisesti yhtä hyväksyttävää olla kiinnostunut koulusta. Naisten tulee todistella

osaamistaan enemmän kuin miesten. Trans-sukupuolisten tulee näyttää riittävän transsukupuoliselta. Ulossulkevia normeja kuitenkin voi ja tulee kyseenalaistaa: tekemällä itse tietoisesti toisin tai toimimalla yhdessä sosiaalisten sääntöjen muuttamisen puolesta. Sosiaalinen ympäristömme vaikuttaa myös siihen, minkä koemme tärkeänä ja kiinnostavana: Mikä saa olla meille tärkeää? Millaisia taitoja ja osaamisia kaverisi tai lähipiirisi arvostavat? Jokaisen on tärkeää saada tehdä omannäköisiään uravalintoja, joita esimerkiksi sukupuoli tai kavereiden odotukset eivät ohjaa. On myös tärkeä oivaltaa, että sukupuolelle epätyypilliselle alalle hakeutuminen ei edellytä sitä, ettei voi olla tyttömäinen tyttö, poikamainen poika tai jotain siltä väliltä.

Tämän podcastin tehtävässä jutellaan urahaaveista. Kysy kavereiltasi kasvokkain tai chatissa heidän urahaaveistaan tai avaa keskustelu urahaaveista käyttämässäsi somessa. Jutelkaa myös, miksi juuri tämä urahaave on tärkeä. Keskustelun jälkeen mieti, ovatko haaveenne samankaltaisia tai erilaisia? Entä onko kaikenlaiset urahaaveet ookoo sanoa ääneen?

- o **Mielikuvat ja stereotypiat**

Tervetuloa kuuntelemaan Tietoisempia alavalintoja –podcastia. Tämän jakson aiheena ovat Mielikuvat ja stereotypiat. Jakso alkaa tehtävällä, jonka jälkeen seuraa aiheeseen liittyvä pohdinta.

Tehtävää varten tarvitset kynän ja paperia tai sovelluksen, jolla voit piirtää. Piirrä sairaanhoitaja. Jatka kuuntelua sitten, kun olet saanut piirroksesi valmiiksi. Millainen piirtämästäsi sairaanhoitajasta tuli? Millaisia ominaisuuksia sairaanhoitajalla on? Onko sairaanhoitaja nainen, mies tai muunsukupuolinen tai onko sillä sukupuolta? Millaisia ominaisuuksia kuvittelit sairaanhoitajalle? Ehkäpä empaattinen ja sosiaalinen? Entä matemaattinen osaaminen, fyysinen vahvuus, päätöksentekokyky? Jos meillä ei ole omakohtaista kokemusta ja tietoa alasta, luotamme usein mielikuviiin. Mielikuvat ohjaavat havaintojamme maailmasta. Mielikuvat ovat oma tulkintamme ja ne muodostuvat toisten kertomuksista, omista ja muiden kokemuksista, mediasta ja muusta näkemästämmme. Mielikuvat voivat vastata ”todellisuutta” paljonkin tai olla virheellisiä. Mielikuva ei vastaa aina työn todellisuutta edes niillä, joille jokin tietty ammatti on ollut pitkäaikainen unelma. Usein mielikuvat ovat asenteellisia, yksinkertaistavia ja hitaita muuttumaan. Saatamme havaita vain ne asiat, jotka vahvistavat aiempaa mielikuvaamme. Mielikuvat voivat myös rajoittaa ammatinvalintaamme. Meidän on vaikeampi sijoittaa itseämme ammattiin, jossa emme näe oman sukupuolemme edustajia. Kun olemme tottuneet näkemään sairaanhoitajana naisen, tehtävään on vaikeampi kuvitella mies, vaikka miehet voivat yhtä lailla työskennellä sosiaali- ja terveysalalla. Ja toisaalta: naissukupuoli ei tarkoita automaattisesti soveltumista alalle. Lopulta vasta kokeilemalla tietää, onko joku ala itselle sopiva.

- o **Kiinnostus ja kokemukset**

Tervetuloa kuuntelemaan Tietoisempia alavalintoja –podcastia. Tämän jakson aiheena on Kiinnostus ja kokemukset. Jakso alkaa alustuksella, jonka jälkeen seuraa aiheeseen liittyvä tehtävä.

Tyttöjä ja poikia vain kiinnostaa eri aiheet on uskomus, jolla perustellaan sitä, miksi Suomessa on edelleen vahva jako naisten ja miesten ammatteihin. Tietääkseni tätä ei ole kukaan oikeaksi osoittanut. Mielenkiintoiset työtehtävät ovat suurimmalle osalle meistä tärkeitä. Haluamme tehdä työtä, joka kiinnostaa meitä ja tähän myös kannustetaan. Usein ajattelemme, että kiinnostus on sisäsyntyistä eikä siihen voi vaikuttaa ulkopuolelta. Kuitenkin kiinnostukseen vaikuttavat monet asiat. Kiinnostukseen johonkin alaan vaikuttaa esimerkiksi se, koemme kuuluvamme joukkoon ja koemme olevamme samankaltaisia muiden alalla olevien kanssa. Toisaalta epävarmuus omista taidoista ja osaamisesta voi hidastaa tai estää meitä tutustumasta uuteen alaan. Ajattelemme helposti, etteivät perustaidot riitä esimerkiksi tekniikan alalle hakeutumiseen vaan meidän pitäisi osata enemmän. Toisaalta on vaikea olla kiinnostunut alasta, josta ei tiedä. Eri alat tulevat meille tutuiksi sen myötä, mitä läheisemme tekevät työkseen tai millaisia mahdollisuuksia kotikuntamme, harrastuksemme ja koulumme tarjoaa eri aloihin tutustumiseen. Ikä ja elämänvaihe vaikuttavat siihen, millaisena näemme eri alojen ja taitojen hyödyt. Esimerkiksi matemaattis-luonnontieteellisten aineiden arvoa ei välttämättä ajattele nuorena, mutta aikuisena niiden tärkeyteen herää tai vasta myöhemmällä iällä nousee halu auttaa muita.

Kuunneltuasi tämän podcastin kiinnitä päivän ajan huomiota siihen millaisissa eri tehtävissä näet ihmisten työskentelevän. Valitse huomaamistasi ammasteista tai työtehtävistä jokin ala joka on sinulle vieras ja tutustu siihen verkossa. Jos mahdollista, jututa alalla työskentelevää. Voit esimerkiksi kysyä, miten hän valitsi tai päätyi ammattiinsa. Millaisia tietoja, taitoja ja ominaisuuksia ammatissa tarvitaan? Millainen on tyypillinen työpäivä? Mikä työssä on parasta? Entä onko työssä joitain huonoja puolia?

- o **Epätasa-arvoinen kohtelu**

Tervetuloa kuuntelemaan Tietoisempia alavalintoja –podcastia. Tämän jakson aiheena on Epätasa-arvoinen kohtelu ja siihen varautuminen. Jakso alkaa alustuksella, jonka jälkeen seuraa aiheeseen liittyvä tehtävä.

Sukupuoli ei tee kenestäkään osaajaa tai soveltuvaa alalle. Silti koulutuksessa ja työelämässä voi kohdata sukupuoleen perustuvia ennakkoluuloja tai syrjintää. Se voi ilmetä esimerkiksi vähättelynä, ulossulkemisena, heikompana palkkakehityksenä tai sukupuolittuneena työnjakona. Naisille ei anneta fyysistä voimaa vaativia tehtäviä tai miehiä pyydetään toimimaan työpaikan epävirallisena IT-tukena. Opettaja ei jaa tehtäviä tasaisesti kaikille vaan esimerkiksi pojat pääsevät kehittämään osaamistaan vaativammissa tehtävissä kuin tytöt. Muut opiskelijat saattavat opiskelutilanteessa toivoa huonoa onnistumista kannustamisen sijaan. Syrjivät tai ennakkoluuloiset teot ja puheet voivat olla tietoista vallankäyttöä - tai tahattomia. Yksilön ei kuitenkaan pidä sopeutua epätasa-arvoiseen kulttuuriin. Oppilaitoksilla ja organisaatioilla on lakiin perustuva velvollisuus kohdella kaikkia tasa-arvoisesti ja edistää tasa-arvoa. Siten on tärkeää kertoa eteenpäin epäasiallisesta kohtelusta tai syrjivistä tilanteista joita on kohdannut. Tällaisten tilanteiden kohtaamiseen voi myös varautua etukäteen, jolloin niistä selviäminen on helpompaa.

Tämän podcastin tehtävässä mietitään, miten syrjivissä tilanteissa voi toimia. Kirjaa itsellesi ylös, mitä epätasa-arvoinen kohtelu sinulle tarkoittaa? Mitä se sisältää? Lisää sen jälkeen ideoita, miten siihen voisi puuttua; kenelle asiasta voi ilmoittaa, jos kohtaat tai havaitset epätasa-arvoista kohtelua? Entä mitä voit itse tehdä asialle?